

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 110 (9484)

Вторник, май 14, 1974 чыл

1925 чылда үндөзүлөттөнүп

Өрткө 2 көп.

УЛЕТПҮРГЕ ҮНДЕЗИЛЭЭШ...

Улетпүр хавириниң электромеханизация фермалары болгаш комплекстерин тургузар айтырларын Бүгү-эиниң Тамбова эртен өртем-техниктиң чөвүлө хуралыга чыгаашкан. Чөвүлө хуралдың өркомитетиниң даргазы, академик Л. Г. Пришев СЭТА-ның корреспондентизине мындай тайлыбырны берген:

Тамбов — көдөз ажыл-агыйның 500 ажыг специалисттерин, эртемденнерин, министрстволарын болгаш партия-совет органның ажылдакчыларын хулаң алган. Ындаг фермалары болгаш комплекстерин тургузарынын байлак дуржулгазы ол хоорайда бар.

Айтырларын, кур черлерин шингээдиң алганмың 20 чымыга тураскалаган байырма хуралга эш Л. И. Брежневтиң чыгаашында чүдөлдөргө болгаш түндөлдөргө хамаарыштыр тургускан.

Мал ажылынын келир үези — электромеханизация фермалары болгаш комплекстерде. Оларын тургузарынын оруу бар — чаа бажынарны тудары, эрги, ычалаа-даа амгы үезиң технологиян тургузуу болур бажынарны элек кылыры.

Ажы-биле чыгаашкарга ийги орук ажыктыг — чүдөз ахша-хөрөңгүн камнап алыр, эвес харын ушактыг камнап алыр. Чыжаз, мында туккан «Арженка»

деп куш өстүрер завод моон мурунда 36 миллион моон чурга бүдүрү турган болза, оуу чоорту чарты кылганмың соонда 152 миллион борбак чурганмың берип турар. Ажыл-агыйлар аразынын кооперасташкынын хуу-жүдөргө тамбовчулар уугу челишкенирлиг.

Хаван ажаар автоматтарын мында туккан. Уш киж 15 муң хаваны азырап турар апарган.

Чөвүлө хуралдың киржи-челери амгы үезиң сайырап-гай машиналарын, механизмирин тургузарынын, мал ченин бүдүрүрү экинжеринче, фермаларга болгаш комплекстерге күш-ажыктын бүдүрүчүлүү беделеринче уугу кичээгенин угадырарган.

ӨННУКТЕР ДУРЖУЛГА СОЛУШКАН

МАРН-ның Баян-Ульгий аймак комитетиниң бирги секретары Я. Жигжид баштаан МАР-ның Баян-Ульгий аймактын делегациязы бистин республикага чорашан.

Акы-хунма МАР-дан келген аалчылар Тываның чамык улутпүр болгаш көдөз ажыл-агый коллективтериниң ажыл-чорудулгазы, республиканың ажалдыг чонунун аммырап чуртталгазы-биле тамыжып, дуржулга солүшканыр.

Олар хуун чуртувче чамыкпын.

(Бистин көрр).

ЮБИЛЕЙ ХУРАЛЫ

БИРБИДЖАН. (СЭТА). Еврей автономнуг область 40 харлаан. Деметелдег хунге СЭКП-нин область комитетиниң болгаш ажыктыг чоннар депутаттарынын область Совединиң байырмаг юбилей хуралын тураскааткан.

Ленин орден болгаш Улустарын Найырамы орден чинап турар ук областтын тугун, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунун, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң, ВПС-тин тураскаал туугу хуралдагы марш алаагынын үнеринге үдеткеш кирип ажалган.

СЭКП ТБ-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневти баштады СЭКП ТК-нын Политбюроу составыг хулаңуугу президиумну уугу сөрүк киришкенин сонгаан.

Байырмаг хуралга Советтериниң бирги область съездининиң делегаты А. Т. Дороненко, Тенгөөверкиня цемент заводунун догандыг суугу машинини, Социалистиг Күш-ажылдыг Маалыры В. И. Рублевский, СЭКП Хабаровск крайкомуну бирги секретары А. В. Черный болгаш он-жаа өкелелер сөз ап чүве чыгаашкан.

СЭКП Төп Комитетинге, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумуна болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелине байыр чедирген чагаа уугу сөрүк киришкенин күдээп алдынган.

СУТ КӨВҮДЭЭН

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Тоску беш чылдың тодаралкы чылынын эртен дөрт айында Чөөн-Хемчик районда СЭКП-нин XXII съездин аттыг совхозтар Дөргүн сүт-бараан фермаларын коллективни боттарынын мурунла салдынган сорулгаларын күөседери-биле кызылдам ажылдааннар. Оон түндөлдө сүт саалдазы өскөн чылдык бо үезинде эртен. Нитиан-биле ферма саалдазы 40 тонна, бир инеке онаштыр 101 килограмм кавуагыткан.

Чартык чыла күрүнге 220 тонна сүт садыр тургаш, 176 тоннаны салдып, плавниг оналданы 80,3 хуу күөсеткен. Бо болза эртен чылдын дөрт айында 60 тонна хөй болган.

Сүт саалдазы көүдөлдүр дөз саанчылар аразында социалистиг чарышты 1974 чылдын баштайгы хүнеринден ажалган. Киж ыктыг бурдуу сүт саалдазы өстүрери-биле быжыгтаа инектериниң ажаалдазы болгаш чөмөгөргөзүн экинжеринче кичээгенин салган. Дөрт айын түндөлдө шыныг Ондар Дукут чарыштын бирги черин өздөз. Ол бир саар инектерин 1166 килограмм сүтү саап алган. Ийги черде Монгуш Адын-кыс, үшкүзүне — Оожак Эртинге чоруп турар.

Н. ПИЧЕН-ООЛ, совхозтун мөп экономизи.

ТОДАРАДЫКЧЫ ЧЫЛДЫҢ ЧАСКЫ АЖЫЛДАРЫ

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгени ажыглаарын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында

Көдөз ажыл-агый култураларынын дүжүдүн беделер талазы-биле эргежок чүдүлө хемчеглерин, бирээни — органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерин ажыглаары болур деп, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында демделген турар. Каа-Хемде «Тилелге» колхоз база «Революциянын чабын-жазы», «Ленинчи орук», ССРЭ-нин 50 чыла аттыг совхозтар болгаш өске-даа ажыл-агыйлар агротехниканы сагынышаан, органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерин ажыглап тургаш, тараа култураларынын дүжүдүн тектар бургузуканы-ле 2-3 центнери веер ап турарын айтыган.

Ындаг болза-даа республиканың колхозтарынын, совхозтарынын хөй ирүүзү чемишчидилгелерин четпес ажыглаарынын жүрүшүн чамыс дүжүтүп ап турар. Дөргөн ийи ажыл-агыйга хыналда чорударга, оларның үези бири чемишчидилгелерин ажыл-агыйжы эвес каалагандыг, четпес ажыглап турар болган.

Ылаңгыя «К Улуг Хурал», «Коммунизмниң хөрөлү», «Хадын» колхозтарда болгаш «Тилелге», СЭКП-ниң XXII съездин аттыг, «Сүт-Хөд», «Өнөк», «Улуг-Кая», «Большевик» совхозтарда чемишчидилгелерин эч четпес ажыглап турар. Ол ажыл-агыйларда чемишчидилгелер, контроль чок ажылдагыны, черге төгөр хемчээли сагыттымай ап турар, оон үеи-өткөдүн тургуспайн, оларны кирип алыры болган үндүр бижири документ чок бооп турар. Үндүр бижири чемишчидилгелерге актыны өйшөндө тургуспайн, азы шуут документ тургуспайн-даа барып турар.

1973 чылда «Хадын» колхоз 174 тонна минералдыг чемишчидилгени акт-биле үндүр бижи, ол киреле Статистика эргелелиниң өткөндүндө 299 тонна чемишчидилгени черге төгкө деп көргүзүп турар. «Тилелге» совхоз 1973 чылда ажылдагыны барган минералдыг чемишчидилгелерин үндүр бижишкенин камыс-даа документтештир тургуспайн. Чамдык ажыл-агыйлар минералдыг чемишчидилгелерин кирип бижип алдыра, оон черек тырныла дензин-биле эвес, «Сельхозтехника» каттыжымчыкыны чедириле фактураларын барымдаалап турар.

Чөөн-Хемчик, Барыш-Хемчик, Бай-Тайга райондарынын совхозтары болгаш «Найырал», Тока аттыг совхозтар минералдыг чемишчидилгелерин сугаттыг черлерин сугатарынын мурунла төп турар. Чемишчидилгелерин хөй чылдыг сиптенерин, ногааларын

ПАРТИЯНЫҢ САГЫШ САЛЫШКЫНЫНГА ХАРЫ КЫЛДЫР

«ШЫН» СОЛУНУҢ КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН
бөгүн Эрзин районун Ленин аттыг колхозунун механизаторлары Александр Оюн-оол, Шытырапни болгаш Ширини-оол Борбак-оолович Бомбодойниң күш-ажылчы челишкениринге алдар бериле дүргүр.

Ажыл-ишти механизаторлар хунде 12 гектар черге тараа чаштыр норманын 34-38 гектар кылдыр күөседип, ийи-дөз катат 220 гектар черге чаштырдылар.
МЕХАНИЗАТОРЛАР! Часкы хову ажыларынның шалып-чыларыңа деңнежир!

Танды районда «Тилелге» совхозтун ажыл-ишчилеринде таражынын чымыштыг болгаш харысалгалыг, үлеттинип четпес чагай өжөктөгү берилген механизаторлар-ла хөй. Оларын бирээни — Бадмы-Хөв Кызыл-оол, Ол Чедерин дөзгө тараа шөлдеринге 11 чыг трактористтер, бо араалык чүс-чүс гектар черин чардырып, Төрөннү буртугун шыгжырынга он-он тонна эки шылдырлыг тарааны урушкан Тараан совхозтун № 4 бригаданын кежи-түгү Б. Кызыл-оол бо чакы тараага кампагында эрес ажылдап. Ол болза трактору-биле хунде 45 гектарга тараа чаштыр тургаш 55, а чамдык хундерде — 60 гектар чедирип, муракчыларын одурууда кирген.

Трактористинг ажыл-иши челишкенингеринге оон дузалыкчылары Ляндуп Кызыл-оол болгаш Михаил Бадмы-оол оларның кыргын уугу база уугу. Оларның болгаш тоску беш чылдың тодаралкы чылынын тарыла кампагынын агротехниктиң дүрүмүрге дүшүрүп майын 5-те эки шылдырлыг доокон, кожамы № 6 бригаданың ажылында дузалыкчы киригенер.

Михаил Бадмы-оол — Күш-ажылдыг Кызыл-оол орденниң болгаш ВЛКСМ Төп Комитетиниң «1973 чылдың алдык мажара» деп хөрөк демданын ээлепкени.

ЧУРУКТА: «Тилелге» совхозтун № 4 трактор хову бригаданынч дөзгөндүр (солгай талында оң талыңче), Ляндуп Кызыл-оол, Бадмы-Хөв Кызыл-оол болгаш Михаил Бадмы-оол.

А. ЮРТАЕВИЧ фотогу.

УЛАМ СОРУК КИРГЕН

Өвүр районунг ажыл-агыйларынч механизаторлары мал чени култураларынч чаштырдылар чорудуп турар. Олар бо чымын нитиан-биле 2825 га черге мал чени култураларын чаштырар. Оон нитиане сула — 2160 га. Ам черек кырында суланы 1039 гада чаштырган.

Часкы хову ажылдарын «Торгалыг» совхозтунг механизаторлары эрзин шаалыкын болгаш шылдырып чорудуп турар. Олар 1150 га сулааның 680 гады чаштырып алган.

«Коммунизмге орук» колхоз тодаралкы чылда 860 гага сула чаштырар планын. Ам 230 гага ол култураны чаштырар.

Районунг ажыл-агыйларында сугаттыг черлер 1120 га. Оон итинде «Торгалыг» совхоз 292 га сугаттыг шөлүнү 177 гага сугаттарган. Сугатта

ТЕМПИНИ БЕДИТКЕН

Бай-Тайга районунг колхоздарынын болгаш совхозтарынын таражыларын 1974 чылда дүжүт ажаан алымшылары хемчеглер дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле танымал турарлар. Олар партиянын болгаш чарыштыг сагыш салымшыныга улам-на сөрүк кирген.

Бөгүнүгү медалы-биле алмыр-га районда нитиан-биле 3600 га черде тараа култураларын чаштырган. Ол болза тараа-чаштырдыг 70 хууу болуп турар. «Талы» совхозтунг механизаторлары чарыштын мурунку одурууда чоруп турар. Олар 2740 га тараа култураларынч 2100 гага чаштырып алган. А 1100 га кызыл-тас кагар планын бүртү күөсеткен.

Т. МОНГУШ, районунг көдөз ажыл-агый эргелелиниң начальниги.

маан 1250 гага чаштырар тургаш, ам 800 ажыг гага чаштырган.

Ажыл-агыйларда чакы тараалыгы муракчылары эрес Чыжаз, «Ближ» совхозка тракторист Александр Ламажак хунде 6 га чер аңдар турган, оун 8 га чедирип турар. Ол-ла совхозта сугатчы Даржаа Кыс-оол 25 га чер сугатарын хулаңгөш, ам 40 гага сугаттарган. «Бай-Тал» совхозта Делгер Мацыйн хунде 13 га норманын орунунга, 20 га чедир черге тарааы чаштырар турар.

Партиянын болгаш чарыштыг чаа сагыш салымшынынга сөрүк кирген механизаторлар чаккы хову ажыларынч темпизин беделти турарлар.

Д. БАЛЧЫН, районунг көдөз ажыл-агый эргелелиниң кол агроному.

АНЫЯК ДАЙЫНЧЫЛАРНЫ Ү Д Э Э Н И

Бизилдин В. И. Ленин аттыг шялу. Урер хөгжүмүн өйнап турары диднаксачыг. Башкы Ленинниң тураскаалынын баарына Совет Армияны хураалынын барыш албан артирлер анык оолдар чыкаалышкан. Шөлүн ийи кыдыныга келир үени анык дайынчыларын үден келген ады-келер, алдык-өскөн база шууштур турупкан.

Тыва АССР-ниң берик комиссарынын политиканын начальниги С. Б. Хисамиевде үдетке митингенин ажалыкан. Ол СЭКП Тыва обкомунун килде эргелелини В. Д. Дорун-оога сөз берген.

Совет Армиянын хураалынын дайынчы албанын өрттирени шериг назары чеккен анык киж ыктыг бурдуу амыктыг хулаңгөзүн алап тургаалар. Анык оолдар шеригте болган, азуут дадып, артем-билегин чедип ап турар. Олар дайынчы болгаш политиктиг белеткеге шыгарган, бистин уугу Төрөз чуртувусту, тайбын тургузукту иживини дайыннан карак огу деп камнап турар деп ол чыгаашкан. Иччанган келир үени ол анык дайынчыларын уугу-уугу челишкенин, кан дег быжыг калкыштыла күзөөп.

Митинг доозулган. Урер хөгжүмүн таланыг аалгазы чангылавын турга, анык оолдар чоруп автобустаныга барып одурудалыканнар. Дөргү-төрелер, чылыган анык-өскөн хөл тайып, үлеп туруп калган.

Х. ОЯДАН-ООЛ.

ИЮНЬ 16 ССРЭ-ниң Дээди Соведине СОҢГУЛДА ХУНУ

СОҢГУКЧУЛАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫШКЫННАР

Совет эрге-чарыгарынын дээди органы — ССРЭ-ниң Дээди Соведине депутаттарынын кандидаттары-биле соңгукчуларынч ужуражылгазы эгелеш.

Шаган-Артынын Култура бажынан районунг колхоз, совхозтарынын, албан органызы, тулуг, улутпүр коллективтериниң төлөөкчелери додуур ээлепкен. Апаа ССРЭ-нин Дээди Совединиң Эвлекчидин Совединге соңгуда талазы-биле Кызылдин № 409 соңгукчуларынч депутаттын гулаа одуруудан депутаттын бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширини-биле ужуражылга хуралы болган.

Улуг-Хем райкукумунун даргазы Д. С. Куулар хуралды ажалган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвлекчидин Совединге депутаттын кандидаты, совхозтарынын бирги секретары Григорий Шириниң бузуреттерин кижжи — партиянын Улуг-Хем райкукумунун бирги секретары К. А. Маспик-оога илеткел кылыры-биле сөз берген. Ам болур соңгудага белеткек болза, совет улутпүр партиянын XXIV съездиниң шияткери амыраалга боттап турар дээш шуудуру ажалдан турар үезинде эртин турар. Бистинг партиянык болгаш чарыштыг Тайбының програм-

нов аттыг совхозтун партком секретары О. А. Думбүү, Баян-Кол көдөз Совединиң даргазы Т. Сувуртүр, райоо ажылдакчы Т. К. Масалаява хуралга санал бергенер.

Индирде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвлекчидин Соведине соңгуда талазы-биле Кызылдин № 409 соңгуда одуруудан депутаттын кандидаты, партия Тыва обкомунун бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширини.

Эш Ширини бистинг партияныктыг, Совет чарыштыг амгы үеде чорудуп турар иштикы база даштыкы политиказыга доктаган.

Совет Тываның ажыктыг чону кайгамчык үеде турган, ажалдан турар. Олар бөгүн Совет Эвилелинге эки туралык каттыжымнадың бээр 30 чыл оочо чоруп орат. Тывага болган улуг экономикагы хөгжүлгени, социал чарыштыгы ол чугаашкан.

Эш Ширини түндөлдө уугу илеткел дээш өвүрү чедиргенин итерептишпез, чонун айбычкы болур чагай хулаңгөзү ак сеткилдиг күөседир дээш кызыл ажылдарын ажалган.

«Ак-Туру» совхозтун директору Ч. Н. Чараш-оол, Жа-

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАА

КИЧЭЭНГЕЙГЕ АЛЫР

«Тээли» совхозтун парткомунун болгаш партия аге организациалары төлөптү кижилерин партияга шилеп апарып, партияга хуралдарын өтүрүр таалай-биде ажалдарын чорудуу турар. Илангыя сөөлгү үш чылда болгаш бо чылдык бирги чартында СЭКП-ге хулаа алганынын 73 хуузу ажыл-чыннар болган. Ол ышкаш партияга хуралдарын көргөн өтүрүнүн 54 хуузу комсомолду дамчытыр хулаа алдыган.

СЭКП-ге хулаа алдыган кижилер колдуунда-ла совхоз бугурулуунун мурнакчылары болгаш хой-нияти ажылдыга ишпейлиги өшөр болуп турар. Олардан 19 кижини коммунист күш-ажылынын шаанычы, 6 кижини од бекит атыр демисейин турар. Хулаа алганынын арасында малчынар К. Херемма, И. Хемчик, Мра Мандат, агроном О. Хулар-оол, кижини оон-да Тойбу-Хаз болгаш ажи-да өскөдөр бар.

Партком сөөлгү чылдарда анык коммунисттерин өрдөдүгөн организациаларын кичирейткенге база салып белген. Олардын хой ирүүгү политикти билгилерин үлгилеринин школарынды, эөөтөрөдөгүдө хаара туттуган. Совхоз төүндө, Ээр-Хавак сүт-баран фермазында партия аге организациалары анык коммунисттерге тодоргал даалгаларын берип, оларнын биле үе-үеде бөсөздарын кылып, уставчы негеддерин, партияга даалгаларын олар канчаар күөсүн турарынын дугайында айтырларынын партия хуралдарына чугалаажып турар. Илангыя хемчеглер даандырган ажал-херек дээр оларнын харымсалганын бекдериңге улут ажур-дузалык болган.

Мичалажок бо чугула ажал-херекте чамдык четпестер база бар. Илангыя совхозтун Кызыл-Даг салбырында партия аге организациаларынды (секретары К. Кочаа) анык коммунисттер биле ажал кошпак. Мында оларнын чамдыктарында партияга хуралдары даалгалар чок, уставчы негеддери, партияга даалгалары күөсүн турарынын дугайында анык коммунисттерин информациаларын хуралдарга албай, коммунисттер биле тус-тузуна өш хуузуун бөсөздарын кылып турар. Найрал база Кызыл-Даг салбырларында парторганиза-

БИРГИ ЧЕРНИ ЭЭЛЭЭН

«Тыва даг-дугу тууду» тууду эргеленин Нүжүгет Алаын-оол бригадирлээн бригадада Дитров Мөнгө-Насын дашчылап турар. Ол бригада эртен чылын «Тыва тууду» трестин бугу тууду бригадаларынын мурнакчысы болган. Тоску беш чылдык тодоралыкчы бо чынында бригада эртен удеги эки байдалын улам бымыгдалап, туудуга чаа арга-дуржулганын шимгээди, чогадыкчы Эу-биле амылдап келген.

АЖЫЛЧЫН ӨГ-БҮЛЕ

«Тыва кобалы» комбинатын ажалчын суурларында аас-кежикти чурттап чорудуу ажалчын өг-бүлелерини бирээни Седен-оол Эргилевич оонашкан.

— Бистин черинис Кову-Аксен оона-ла байдактыг— деп, Седен-оол Эргилевич хөөрөп олтурду.— Соңгу рудниктин черинде амылдап тур бис. Черинин иштинге кире бергеш чоруп турарга, бо калт-калт куржаангы даалар идден. Оларнын арасында кобалы баштап кызыр бай-лактар бар, ону жин-ла дээр бис. Мен караам-биле көрдүм, байлак оран-дыр. Электриг нарын старок-биле Анатолий Шихов болуп мен демги калтары үттеп турар бис. Кайы талаа, канчаар үтүрүн геологтар айтып бөөрлөр. Кобалы руданы беш салаа деп танымр апарган бис. Дүүн чаа тышкан черинисте чартык кулаш чыгыш шыналдык жила барын көргөш, эжим-биле амырап олурдувус.

Кобалы комбинатынын үжүжүн Кара-Хазын черинин иштинде аштынып чыдар. Ону дилеп тывар аас-кежик Седен-оол Эргилевич оонашкан.

— Бистин черинис Кову-Аксен оона-ла байдактыг— деп, Седен-оол Эргилевич хөөрөп олтурду.— Соңгу рудниктин черинде амылдап тур бис. Черинин иштинге кире бергеш чоруп турарга, бо калт-калт куржаангы даалар идден. Оларнын арасында кобалы баштап кызыр бай-лактар бар, ону жин-ла дээр бис. Мен караам-биле көрдүм, байлак оран-дыр. Электриг нарын старок-биле Анатолий Шихов болуп мен демги калтары үттеп турар бис. Кайы талаа, канчаар үтүрүн геологтар айтып бөөрлөр. Кобалы руданы беш салаа деп танымр апарган бис. Дүүн чаа тышкан черинисте чартык кулаш чыгыш шыналдык жила барын көргөш, эжим-биле амырап олурдувус.

Оларнын кайызы-даа Коммунист күш-ажылынын шаанычыларын, ийден деп-денге Ленинни юбилейини медальдары-биле шаанычтаран. Оларнын улут уруу Валда биле огуу Валерий ийден 6 классга, хеймери Вера — 3 классга эки өөренип турар.

Уругулар авазы-даа мени алып, чакаттын дээр шааныч алды, амылдаанда салдыкпас кижини-ле болгай. Бодуу база кызып чүткүр апарган-дыр мен, «аштыгы чоругура кайын боор»— деп, Седен-оол Эргилевич баштактангылаар болду.

К. ОЮН.

ОРУКЧУЛАР ШАННАЛГА ХАРЫЫ КЫЛДЫР

Тыва автомобиль оруууну туудууну болгаш ажалдарын эргеленин хамааржып турар коллективтер, адырлар эртен байраалды өөрүңүч чедишкенин-деп демделген. Тоску беш чылдык тодоралыкчы чынык баштайгы кварталында Россия Федерациянын орукчуларын арасында калбарган Бүгү-Россиянын социалист чарыжынын түнелин үндүргөн дугайында медал апрель 29-та эргелесе келген.

РСФСР-нин Автомобиль орукчуларын тууду болгаш ажалдарын министрствонун ичинде эргеленин арасында чарышка тилекчилерини бирээни Тыва автоорук эргелени болган. Ол министрствон коллектив биле Автоинспорт, чагартып орукту болгаш харылаа ажалдарынын профваклет ТК-нын шиптирин суугар үк коллектив чарышка үшүк черин ээлээн деп санаан болгаш 6.300 рубльдин акша шаанын тывыскаан.

Бистин автоорукчуларымыс тодоралык чынык баштайгы кварталында суугар эрес амылдаан. Бирги кварталда орукту капитал тууду талаа-биле планын оона-лазын 112,5 хуу, капитал септеленин — 120,2 хуу, а ортук септелге чорударынын планын оона-лазын 112,6 хуу боттандырып шыдаан. Ол дээрге чамдык-ла эртен кварталда орук туудулары республиканын улус ажал-агыл чүткестерин даажылаар чугула автооруктарын амыгалаа киргенин оо болур.

Коллективтин экономикти коргузулгери бирги кварталда амык болган. Илангыя кымыл чоруткан туудуларынын шынары эки-жээни, ооң чугула көргүзүү—бот-үчө 9,6 хуу чытган. Бир ажалдыга оонаштыр амылдап кымылшык, азы күш-ажылдык бугурулугуу планда көрдүнгенин 10,8 хуу болган.

АРАЗЫНДА ЧАРЫШТЫГ

Кылып тууду ажал, эдип-чааар четпестер дугайында чугаа чоруп турда, анаа хамаарыштыр болууну амык болгалын дорт илердиксөөр, илангыя четпестерин көргөндө, одче кадалы-ла бөөр — ажал-биле шүтүмүчүлөр, чылдагаларын тодорайлар. Алдан хар ашса-даа амыла чүткүлдү, бодамчалы арып-шырайлыг, хой-ниитинин ажалында база будуштуг. Б. С. Лузуктуун төртүтүпү өскен чери — Тожунун ырда кирген сурагылы өдүтөн тайгалы, а аалынын малы—ив. Ону хип дээр анык чылдары анаа эртен, ону тайга тулузуну чугаа-биле «ни кырынга төртүтүгөн, дазыл чанынга өскөн» деп түнел болур.

Төрүттүр чаш малдын бугурун өстүрүр шыдаар мен.

— Шынарын бодарга сиңерин аки-дир, Сатчыкович.

— Озу ичиде-ла харын, чүвенин кедизин боолары чугула, санажыр үеис келир болгай — дээр, бодуну чаа чарыштыг өжүнн ач төртүр хоюн денеп, оон кажи ийес-төрүн шипчилеп, кажа-турлагын байдалын кынап көөр дээрин ол чугалап олурган.

Б. С. Лузук хой маллап киргеш, оларны иилерин эки тамыры деп, шүтүзүп чорутуп билер, харын аажы-чанын бөсүн өздөөсө «апарган. Бо кышча оон бекетке өскөдөр дээр база эки болган. Ээр-Хашты ам улгелерин кыштакта санап турары таварыла өвөс. Оон төрөн 310 хонван 37 баш ийес-төр, ичиде 347 хураган шүтүп менди.

Баран Сатчыкович ам төрөн совхозунун малчыны апарган, ону бистинде «тай-рашындан ховузуңу, дазылдан суугуңу шипчөөң» дигери таварыла өвөс. Малдан чорбанын хой амыла анаа берге болайын аан, ичиде-ла чаа чеди чил иштинде мергежиң, ам суугар малчын болган.

Иван Барымыл хой амылынга уо болбай болза-лаа, даандырган үлде-херекке чүткүлдүгөн. ара-мергежилдини база багыткаан. Тодоралыкчы 1974 чылда оон колданын төрөн 326 хойуну 332 хураганы шүтүп бар.

КӨДЭЭ ТУДУГЛАР

ДАРГАН СОДУНАМ

«Бай-Тал» совхозтун машина-трактор мастерскаяныга кире бээрде дежу, маска даажы ыраваз бир өрөө бар. Хериктүн хоолуна өкүндүн ханкызыл алпарган демини кыкыш-биле алкан, дежу кырынга салган соонда, маска-биле кагарга демги демир лым саалы ыкшаш шөйлүп, калбарып, борбайлы, эт кылыр бугу бар чыдар. Ол дежууну ээни анык дарган Борис Содунам.

ТУУБУНУ КОЛХОЗКА БУДУРЗЕ

Чөөн-Хемчик районуну Төвүн атыг колхозунуну дежу чыл келген тууду өшүр орат. Амы уде ийе суурла чүгө кыштан өвөс даштан, туубу-дан, бетондан кылган туудуларын көстүп келгенге колхозчулар өөрүп турар. Ичиде-ла туудуга болгаш септелге эргежок чугула материал — туубууну чедишпейн баары ховар өвөс. Колхоз туубууну Чадаанын туубуу заводундан бирээни-ле 64 көлөккө салып апарган болгай. Оон ичиде үк авалотун туубуу чедишпейн баарга колхозка бербейн, тууду организациаларын хандарына өйлөж бээр.

Ол чугула материал кылыр черин чатап тургызарына улут шүдөл үчөөс: Кызыл-Элге чачык чурталга бажынып, мурунда турган ий сабын кызыл тууду алып, туубуу бугурунуну мергежиң кижилер база бар. Ичиде-ла колхоз баштаар чери планда көрдүмүз-лаа болза, бо амыкты амын кызыл туудулар хемчеглерин алып бөвөс чоругу. Иймеге чүгө ол өвөс, а чугай өрттөдир черин тургузар, туудуга хергелээр дашты чымыл бекеттерин организациалар болза амыкты дээрин колхозчулар санадап турар.

Бодууну назы-хары чалында бол Бористин дарганаар талаан-биле дуржулгасы улут. Оон кылып эр-херекселинде чүчү чок дээр: азы дагаларын, тракторларын болгаш автомашиналарын эргелен кээктер, туудуга хергелээр итпак демин, чоон кадалар, ломнар, эде кылган болгаш чидиктер куксуң-хайларын, демир-хүрестер дээр оон-ла айтыр. Ол бүтү чагыгыларын Борис Содунам дуржалачымы база-ла боду ишкеш анык Алексей Лама-биле ийилээ эки шынардык кылдыр кылып берип турар.

Бо колхоз 1955 чылда эргелеп барык-ла он чыл иштинде туубуу-биле боду хандарынын келгенин борта айтса чоругу. Лой-ловрактыг Кызыл-Элге тургускан туубуу кылдыр сарайга Олар Дамдин-Билчеге ууртка 15 кижини септеп өвөчү чыл салына-ла 25—35 муң туубууну колхозка бугурун берип турган. Ичиде туубуу колхозтун туубуу чылдарында бажыгып база хөгжөн.

О. АРХАЧ.

«Шыныда» штаттан дашкаар корр.

ИДЕПКЕЙЖИП ЭГЕЛЭЭН

Совет Тыванын 30 чыл оон төлөптү уткуур талаа-биле СЭКП Тыва обкомуну доктаалында дүштүр Чөөн-Хемчикте «Октябрь 30 чыл» колхозта партия организациаларынды политмассалык чамдык амылды чорудууну эгелээн. Илангыя колхоз төүндө, бригадаларда, фермаларда юбилейин төлөптү уткуурунче угландырган, беш чылдын тодоралыкчы чымылын социалист хулаа-гелдеринин негеддерин, ажал-ишчилерин чаа-чаа чедишкенинже кыйгырган даууларын, бижимелдерин шеверин чараш кылып чуроп бижеш, аскылаан. Култура бажынында, школа, амегеле черлеринде көсүк агитацианын база-ла совет Тыванын 30 чылдын чедишкенин уткуурунче угландырган таарыптыр дерип кылаган.

«ШЫННЫ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИБИЛЕ ХАНДЫРЫЛГА ЭКИЖЭЭН

Бо чылдын апрель 16-да унген «Шынта» Азаашкынын боттадыраа» деп эгелит Кызыл-Хаз суурда сүттен кылган продукттар-биле чоңун хандырылгалында четпестерин илереткен К. Хертетин чагаазы парлаттыган.

Мөңгүн-Тайга райпо башын черинин даргазы эш Мечинин бистин бижинишкы дымчаканы болза:

Авторын илереткени фактыларын турганын шы. хуучуларын негеддери чүтүг. Мөңг соңгаар чурттагы чоңа сүттен кылган продукттар-биле хандырылган.

Совет улус күрүне эрге-чаргызынын даалы орталыга эгелетип соңгулдага белекчилик турар. Бо болза СЭКП-нин төңүгүт XXIV съездинин соонда бир дугарында өртпү турар соңгулда болуп, ол съездине чурттуу экономикти, социал-политикти болгаш хулаа-тууду хөгжүдөзүнүн өндүрүлүгү программаны амылдап кылган. Коммунист тургузууунуну социалдык чедишкенин боттактары дээр демиселе социалист демократияны улам ийик хөгжүдүрүн, күрүне эргелеп-башкаарынын дээрине калбак улус массаларын киринтирерин партия оона улут ажур-дузалык деп санап турар.

Алма-Ата хоорайга болган байыраг чуралга чүвө чугалааш ш Л. И. Брежнев социалист демократияны улам сайындайжыларынче партиянын XXIV съездинин угландырылган СЭКП шудугуу база хажык чоңа чорудуу турарын демделген. «Массаларын чогаалык энергияны» дору мобилизацианын дымчактыг күрүне организациаларын даамчытыр-ла, массалык хой-ниити организациаларын даамчытыр-ла башкаарынын

Совет улус күрүне эрге-чаргызынын даалы орталыга эгелетип соңгулдага белекчилик турар. Бо болза СЭКП-нин төңүгүт XXIV съездинин соонда бир дугарында өртпү турар соңгулда болуп, ол съездине чурттуу экономикти, социал-политикти болгаш хулаа-тууду хөгжүдөзүнүн өндүрүлүгү программаны амылдап кылган. Коммунист тургузууунуну социалдык чедишкенин боттактары дээр демиселе социалист демократияны улам ийик хөгжүдүрүн, күрүне эргелеп-башкаарынын дээрине калбак улус массаларын киринтирерин партия оона улут ажур-дузалык деп санап турар.

Алма-Ата хоорайга болган байыраг чуралга чүвө чугалааш ш Л. И. Брежнев социалист демократияны улам сайындайжыларынче партиянын XXIV съездинин угландырылган СЭКП шудугуу база хажык чоңа чорудуу турарын демделген. «Массаларын чогаалык энергияны» дору мобилизацианын дымчактыг күрүне организациаларын даамчытыр-ла, массалык хой-ниити организациаларын даамчытыр-ла башкаарынын

Совет улус күрүне эрге-чаргызынын даалы орталыга эгелетип соңгулдага белекчилик турар. Бо болза СЭКП-нин төңүгүт XXIV съездинин соонда бир дугарында өртпү турар соңгулда болуп, ол съездине чурттуу экономикти, социал-политикти болгаш хулаа-тууду хөгжүдөзүнүн өндүрүлүгү программаны амылдап кылган. Коммунист тургузууунуну социалдык чедишкенин боттактары дээр демиселе социалист демократияны улам ийик хөгжүдүрүн, күрүне эргелеп-башкаарынын дээрине калбак улус массаларын киринтирерин партия оона улут ажур-дузалык деп санап турар.

Алма-Ата хоорайга болган байыраг чуралга чүвө чугалааш ш Л. И. Брежнев социалист демократияны улам сайындайжыларынче партиянын XXIV съездинин угландырылган СЭКП шудугуу база хажык чоңа чорудуу турарын демделген. «Массаларын чогаалык энергияны» дору мобилизацианын дымчактыг күрүне организациаларын даамчытыр-ла, массалык хой-ниити организациаларын даамчытыр-ла башкаарынын

Политиктиг беседа

Бисте болгаш капитал чурттарында соңгулда

Илангыш хамаатыларын социал-измуруу, эрге-мелели база оон өңүр-өргөдүгү эртем-билин, мурунда өдөлчө чоран албан дугады, а оо ышкаш каныш шажын чүдүлгөн база-ла маңа хамаарылы чок. Советтерге ажалчы, ижежер, эртемде болгаш колхозчу, министр, анаа албан-хаакчы, маршал база солдат—кым-лаа сонгул база сонгуулу болур.

Совет хамаатылары боттарынын демократтыг бүрүн эргелерин калба-биле амылдап турар. Күрүнэ эрге-чаргырагыны сонгулда болган салымында-ла анаа чурттуу сонгууру назилыг бүгү өңүр бугу-ла шүтүзүп киржин турар. ССРЭ-нин соңгулда (1970 чылдын июнь) сонгуучуларын 92,96 хуузу балылашыккага киришкен дээрин

манав ижек кылдыр чугалаарга-ла четир.

Совет Конституция сонгуучуларын эрге-ажыктарында дүштүр эрге-чаргырагы бугу организациалар дорт соңгулданы чорудуу турар. Депутатка депшпектен кандидаттарын сонгуучу боду сонгуушпаан, Советтерге бодуну эргелеш ажалын төлөөдөрүн кымга бугурурун, ону ол боду шиптирээр апар.

Совет соңгулда дүрүмү бидылаашкынын чамдык шынык кадалаган турар. Балылашкын эгелээр мурунда участвоткун соңгулда комиссиянын кежигүнери олуруп турда соңгулда харажаан танмалал каар. Соңгулда чоруп турар бажына сонгуучулар белектеринин додуру бижир тускай кабиналорын дери, белекче турар. Харажаче белектерини сүп

ДАЙЫНЧЫ ӨДНҮКТЕР УЖУРАШКАН

Ада-чуртун Улут дайынынын отуз чылдары өрткөн уеже улам ырап бар чоругу. Бичаллажок чексе-даа чылдар эресе, улустун өндүр улут маалымдык чорукту кылганын дугайында турсаалдык саягыш-болаз мөнгө чуртта болгаш чурттап турар. Эртен туучушкуннарга кирип чорраанарыны сактышыкынарына, ужуражышыкынарына да ол саягыш-болаз чурттап турар, мөнгө турсаал кылдыр граниттен, хуерден ол шуттугантын, дайын дугайында хей-хөй номур бажиттинген, кинолар тургустууган.

Төрөн чуртун алдарын болгаш хамаарышпас чорун холда боо-чепсекти камгалакканнарга тилгелеген дайын чылдары оңа чок, эргим унелиг. Хоочун дайынчыларын баштары агар берген, оларын оолдары өзүп келген, оларын ажим-төлдери өзүп турар-лаа бол, эртен уенин дугайында турсаалдык саягыш-болаз дриг. Ол саягыш-болаз фронтчу найбала дег, дайынчы өз хузуна саягыш-сеткил дег бижым. Чер-бажынарга аш-чөм-биле таакпыын үлөйчү чораш, туучушкунга өнүгүп камгалап ал, дайын оруктарыга эштерин оосунуп чораш, тилгелег хуниге чедир чуртавайы барганар кезеде акы-дунамыштыклар бооп арткап болгай. Хоочун дайынчыларын ужуражышыкынары, бо май хуерлерине чылын-на эртин турар болгаш чачтык болу берген ужуражышыкынары, мичангаш, саягыш-сеткиге аажок салдары, эргим унелиг болган.

Май 12-ле Москвага 18 дугар армиянын хоочун дайынчыларын чачтыкча ужуражышыкы болган. Совет Армиянын Төп бажынына Туалсе, Новоросийск, Керчь дөш туучушкуннарын маандылары, Украинаны, Польшаны, Венгрия болгаш Чехословакияны хостаарынын киржикчилери чыгган. Олар наймысалага тилгелег бажырлымы демделгээр дөш, чуртун бүтү булузырында чедер берген.

18 дугар армиянын хоочун дайынчылары өрткөн ол ырап чылдарда боттарынык кады дайылажып чорашып болгаш дайынчы ажи, СЭКП ТК-нын Чиангине секретары эш Л. И. Брежневти өөрүшкүлүг, чуректин хамынында, солдат бау-биле чымыг уткан. Леонид Ильич ол армиянын солдаттары, офицерлери-биле кады дайынчы баштайгы хуниге чедер берген. Тилгелег парадка чедир ук армиянын маалымдык бүтү оруун эртен берген.

Ужуражышыкыны 18 дугар армиянын политикдиси начальнигини оракачын чораш С. С. Пахомов айткан. 17 дугар гвардия адыгы корпустун политикдиси начальниги чораш, Совет Эвдлинин Маандыры Н. С. Демин, 89 дугар адыгы дивизиянын политикдиси начальниги чораш Г. С. Аюпов, эртен уеде Новоросийсктин ширек-дайы базасынын командирин, халашкан вице-адмирал Г. И. Колосаков, дайын чылдарында 226 дугар адыгы дивизиянын разведчик Н. И. Каргожин, 107 дугар адыгы бригаданын политикдиси начальнигини оракачын чораш А. Н. Копелькин, эртен уеде 2 дугар гвардия агаар-дөш дивизиянын разведчик Н. А. Савкин болгаш өске-даа хей-хөй хоочун дайынчылар сактышыкынары чугаалаан.

СЭКП ТК-нын Чиангине секретары Л. И. Брежнев хоочун дайынчыларын мурнуна сөс ап чугаалаан, ону динимити адыш чаксаакчынары-биле уткан. Ада-чуртун Улут дайынына фашизмни ашкан тилгелеге хоочун дайынчыларын кирген улут улут дөш оларга чуректин хамынында өөрүп четтиришкени СЭКП Төп Комитетинин, ССРЭ-нин Дөш Советинин Президиумунун болгаш Совет чаканын амуназынде Л. И. Брежнев дамчыткан. (СЭТА).

ДЕЛЕГЕЙ бо Күннөрдө

БАШТАЙГЫ ТҮҢНӨЛДӨР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чепселенишкини дүжүренин бүтү-делегей конференциянык белекээр талазы-биле тускай комитет хуралдарынын бирги ээлчээн дооскан. Комитет ионунун төнтүгүне КНО секретариалынын эргежок чугула документтерин алган соонда катал ажалдан эгелээр. Ук комитет амгы үе-чалада конференция чымдыларына хамаарыштыр чакаттарын тайылбырлап динаткан бүтү күөл, бодаларын өөренип көөр болгаш КНО-нун Бол Ассамблеясынын XXII сессияга чогуур илеткеди Ассамблеяга кирер соругалыг. Хуралдар бооп турла 30 ажыг курнеяни талзекчилери Совет Эвдлинин саналданын Эвдлар конференция эрттиринегге хамаарыштыр боттарынын бодаларын илетгейлеп чугаалаан. Идролут чепсекти болгаш мынг чепсе чок улуг, биче бүтү курбелер шупту кирип ол шуула-ган эндере чепселенирин сөлдөпкөчө, чепсек дүжүрени шиптирлөөрүнчө угландыр кылар чугула баам болур деп айтыккан, олар ук саналдык чангыс өл-сеткилдиг дөткөөн. Тускай комитет хуралдар эрттир чурумун чамык айтырларын чугаалашкан, он эргезинде тура болуна оонашкан соругалыг шуут барым-далаап тургаш ажалдан кирипкен деп чүвөгө сеткил хангань совет талзекчи Л. А. Малик илетгейлеп чугаалаан. Улустар апазында аажок чугула, улут шуугаланы белекээринегге таваржып болур болгаш чылгаш чок таваржыр бергелери чоорту, баам бүрдө ажыг эртин турар ийкем олар боттары чавыршып турар деп чүвө ам безин илдеп апарган. Чепселенишкини дүжүрени талзекчилери бүтү делегей конференциянын эрттирген турар болгаш ону эрттирерге бүтү кижи төрөлөгөнне ажыктык болур деп, ол чугаалаан.

УЛУГ БЕРГЕЛЕР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «Биске экономиканын дорайтарынын баштайгы үе-чалазы агаар берген, ашкымын үезинин куулаарын конгресс-лаа арга чок апарган деп, конгресстин каттышкан белектер комиссиянын даргазы селат келгүгү Г. Хэмфри мелегелээ. Американын экономика талазы-биле конуг берге айтырларын апарган болгаш экономика талазы-биле чакаттын амгы политиканын өскертин шудургу репер турар деп, ол айтыккан.

Америк экономика энергетика кризисинин уржуктарына биежи олчачан мунчуп турар. Нити национал продукт бо чылдын баштайгы кварталында чылга оонаштыр санаарга 6 хуу кызырлан, Автоомобиль үлетпурне бүтүрүшкүн эртен чылдын дөрткү кварталында турганын 29 хуу өсөөжү берген деп, президенттин чанында экономика чөвүлденин даргазы Г. Стейн белектер комиссиясынын хуралыга чугаалаан.

Бо чылдын ийги кварталында бүтүрүшкүнүн нити хемчөлүн улугадыр деп болдар аргавыс чок деп, Г. Стейн чугаалаан.

Америк экономиканын улуг бергелерди апарган Пенсильвания штаттын экономика университетинин профессору Д. Аламс айтыккан. Бо чыл төнгүжө чедир ажык чоктарынын сани 6 хуу чедир көвүдөр, бүтүрүлгө кирген ажыклары 89 хуу кызырлар. Акша үезинин куулаарын улугадыр, артеректер 10 хууна ажыр улугадыр апар деп, ол чугаалаан.

Индий-бангладеш чугаалажышыкынары

ДЕЛИ. (СЭТА). Ийи талазыг харылдааларын көжүдөр, экономиктиг кады ажаллажыганы калбарып талазы-биле индий-бангладеш чугаалажышыкынары ында эгелээ. Чугаалажышыкынары индий талада — Премьер-Министр Индира Ганди, даштыкы херектер министери Сваран Сингх, бангладеш таладан — Премьер-Министр Муджибур Рахман, даштыкы херектер министери Камал Хуссейн олар кирип турар.

Чугаалажышыкынары найбыралдык болгаш чуректин хамынында байлага эртин турар деп, Сваран Сингх демделгээр.

ӨЛҮРҮКЧҮ ХОСТАЛГАДА

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-нын тускай корреспонденти Н. Сетунскийниң дамчыдып турары бола: дайынга дерин үлгелди кылган лейтенант Колин Хосталга арткап. Ындыг шиптирини Джордж штатта Колумбус хоорайнык федералдык сулу үндүрген.

Шиптекли эде көөр дугайында он өргүдөлин суу органдарынын көрүп хоозарында чедир уеде Колиннин кара-бажына олурарын соксарып дугайында шиптирини шиптекли Р. Эллис мелегелээ.

1968 чылда Мурнуу Вьетнама Сонгми деп суурга йитини чуртаткыларын, он ийинде херөжөннерин болгаш урууларын араатаным-биле өргүгени дөш, шериг трибуналынын шиптеклин Эвдугар бүтү назынында кара-бажына олурар кылдыр ол шиптирген турган болгай.

адаар кижилер сонгуур. Сонгуучулар болза сонгуур кижилер дөш бадалар, олар болдуун ээлчээнне сонгуулар кирип чак кижилерин сонгуур, чүгө он соонда ол сонгуучулар депутатка калгандарын хуу-салымны шиптирлээр.

ССРЭ-ге сонгуула чорударынын капитал чуртгарындай мыгалы чүл дөш, ону чоңун, хей-нитинин күжү-биле чоңуруттарында болур. Сонгуула округу бүтүрүгө баа улаштыр, бүтүрүгө сонгуула комиссиялары тургустуур. Оларга ажыкчыларын, колхозчуларын, албан-хаакчыларын, шериг албанынларын нити хуралдарында талзектен кижилер, а ол ышкы партия, профсоюз, комсомол болгаш өске-даа хей-нитини организациаларынын бой-нотти-лдеринин талзекчилери кирер.

Депутатка кандидаттарын ажык чондарын хей-нитини организациалар болгаш нити-тилдерин, а ол ышкы ажал-чыннарнын албан-хаакчыларын, колхозчуларын нити хуралдары депширер эргелиг.

А. КУНЬЯЛДЫН ИНТЕРВЬЮСУ

БЕРЛИН. (СЭТА). Португал шиптекли демократтыг хөгжүткөлдөшү болгаш бүтү демократтыг күштерин чангыс эвинден, а ол ышкы улусу шиптеклинин болгаш чепсектиг күштер шиптеклинин аразында эвилелдин чыжындан хамаарып деп, Португалиянын Коммунист партиянын Чиангине секретары А. Куньял АДН агентиледин Лиссабонда тускай корреспонденти-ге берген интервьюнуга демделгээр. Он эвилел чуртка демократизация чорудушкунун улумчуларына болгаш контр-революция-биле демисел чорударына амдыларын эргежок чугула чүдү болур турар. Диктатор эрге-чагырганы дүжүрген чорук фашизмни ууткаар, демократтыг эргелери болгаш дөшталгаларын туртуулар, колониялдык дайыннары соксарып талазы-биле португал улустун нити чүткүзүгө дүжүп турар деп, ПКП-нын Чиангине секретары чугаалаан. Амгы уеде чедир алган чүдүлерин быжыгалаары, ам-лаа илдепкей болур артып турар контр-революцияны чылга шаары эргежок чугула болур турарын ол чугаалаан.

А. Куньял колониялдык дайыннар дугайын чугаалаан тургаш, бо айтырмын шиптеклилеринге Португалиянын Африкада колонияларыга хамаарышпас чорукту тыпсып бөоринден өске орук чок деп, ол демделгээр. Чонун калбак кежи болгаш армиянын хөй нурууу колониялдык дайыннары чорударынын кандыгына барымдалаа чок, ол дайыннары политиктиг шиптеклилеринге үндөйлөп бөксөдыр ужураг деп санап турар.

Португал улустун демократтыг эргелери болгаш дөшталгалары чаалап ал турар чорук колонияларда хостагалдыг демиселге тодаргай болгаш ажыктыг дузаны чедирип турар дээринегге бузуреп турар бис деп, А. Куньял демделгээр.

Португалиянын политиктиг амдыларына эргеленип чедил алган бис деп, А. Куньял улумчулаан. Улусу массалар чуртун улустиктиг бүтү структурасына өскөргөнгө болударынын оруун ажыктып болур үндөш реформаларын оруу-биле чоруп овар. Бо реформаларын боттандырар талзек, социалист партия болгаш өске-даа демократтыг күштер-биле чангыс эпти, а ол ышкы улусу массаларын чепсектиг күштер-биле эвилелдин улум ийги быжыгалаары эргежок чугула болур турар.

ХЕМЧЕГ АЛЫШКЫННАРЫ

НИКОЗИЯ. (СЭТА). Чуртка байдалга чогуучулар дугайында президент Макариустун чазанын шиптирини хууселери-биле Киприн айыл чок чорук күштери боо-чепсекти хуураап алыр хемчелерин айчорудуп турар. Маммары хоорайнын чогуула Маммары суурга боо-чепсек болгаш чөмөк чажырган салгалы олар тыпкан.

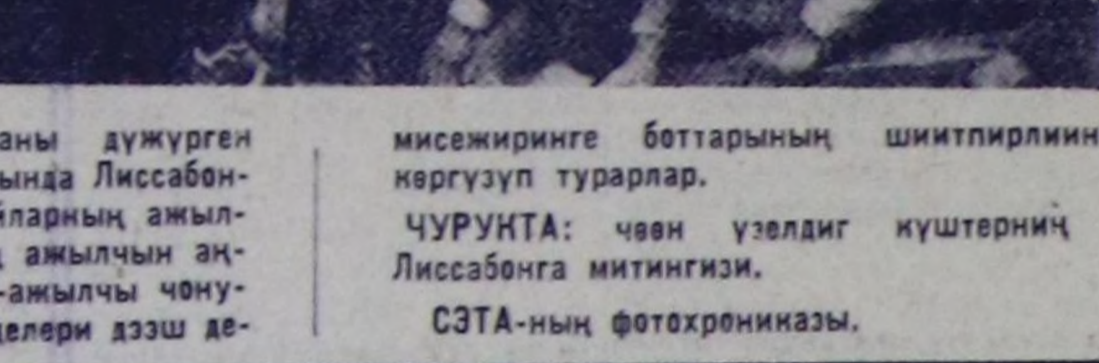
Боо-чепсекти чөпсөрдөк чөк шыжжанын, даштыкмыдан кирип турары база ажылаан дөш үр хууаада кара-бажына олуртур дугайында хоойтуу чакат чери үндүрген. Чазакка удур боттарынык кениг планиннын үлгелерин-ден тус черини реаксылыг күштери ам-лаа ойталайын турарын Киприн парламенты мелегелээ. Ларнака хоорай-дан ырак эвесе — Ксалофагу деп суурже олурткучу илетгей талзакчыларына хамаарыштыр үлгелди кылган Киприн парламенты айтып турар.

Пафос хоорайнык чогуунда Эроскинде национал гвардиянык өөрдөилге төвүкө дүжүкө илетгертер калгандыкы кылгаш, хөй санын боо-чепсекти оорлап апарган Айыл чок чорук күштери болгаш полиция оор кылган кижилерин истет турар.

ПОРТУГАЛИЯ. Диктатураны дүжүргөн соонда, хосталганын байдалына Лиссабон болгаш өске-даа хоорайларын ажык чондары Португалиянын амгы чангызын болгаш бүтү куш-ажыктык чоңу-нуң эргелери болгаш негелделери дөш демисежиринге боттарынын шиптирлини көргүдүп туралар.

ЧУРУНКА: чөвн үздөйг күштерини Лиссабонга минтингизи.

СЭТА-нын фотохроникасы.

ПОРТУГАЛИЯ. Диктатураны дүжүргөн соонда, хосталганын байдалына Лиссабон болгаш өске-даа хоорайларын ажык чондары Португалиянын амгы чангызын болгаш бүтү куш-ажыктык чоңу-нуң эргелери болгаш негелделери дөш демисежиринге боттарынын шиптирлини көргүдүп туралар.

мисежиринге боттарынын шиптирлини көргүдүп туралар.

ЧУРУНКА: чөвн үздөйг күштерини Лиссабонга минтингизи.

СЭТА-нын фотохроникасы.

Капитал чуртгарында сонгуулага кол чүдүл, акша боол турар. Чижээ, япон «Асахи» янининг вьюсе солун мынаар бижээ: «Парламентте сонгуулу шүргүп кирер» дөш 200 миллион иен херек апарар.

Буржуа чуртгары сонгуула системанын аялдем демократтыг хевирин көргүдүшкүн болгаш хоп нүгүл — ажык чоннарга хостуг тура-соруун итередер арганы бербейн турар, мичангаш сонгуула дайыныга кирген он-он миллион сонгуучулар безин сонгуулага келбейн барлар. Капитал чуртгарында сонгуула кийирешпей барларын хууу аажок хөй. Чижээ, барык-ла сонгуучуларын чөкшү хирези сонгуулага келбейн барлар. Латин Американын болгаш Азиянын чуртгарында ол чугагалар оон-лаа хөй.

Буржуа чуртгарында бадылашыкка хөй сан алыр сонгуула системаны сонгуучулар турса-соруун хажыктып турар болгаш сонгууладыг органдарга ажык чондарын талзекчилерин кирбесин ордаладып турар. Чижээ, Американын Каттишкан Штаттарында чоңун хөй кезин ажык чон агы болуп турар-даа конгресске кирип турарларын 35 хуууу үлетпур ээлери болгаш чинжөк салгылар, 60 ажыг хууу хостуг мергежилдик кижилери, ГФР-ге чоңун барык-ла 50 хуууу ажыкчылар болза-даа бундестатта оларнын чүгө 7,1 хуууу сонгуудуп турар.

Бистин социалисттик демократиянык совет сонгуула системаны оон шутылгалдыг. Советтерге чоңун оолдары болгаш кыстары сонгуудуп турар, олар дээрле Төрөн чуртунга, дөштин партиянык херезинге боттары кызгар чөк бердиги.

ҮҮЛГЕДИГНИ ЧАЙЛАДЫР

Сангыогодан амынадып турары Эвдугар алырга, Чилинин Компартиянын Чиангине секретары Луис Корваланын болгаш чөвн үздөйг партияларын өске-даа удурткучулары, Улусу чангыс эптин чазанын келгүчүлери Досон орутуука хоругула лагеринден Чилини шериг идегеттер Сангыогода экелгенер. Шериг хунтамы шериг трибуналыны дузаны-биле ол патриоттарын ууткаарын ордаладып турар, мичангаш хунта болза патриоттарын өлүрүп ийдер соругалык «өскөргөчкүлөр» деп хоозун нүгүлдү буруулажышыкынын оларга оонап турар.

Оон агында 63 патриоттарын судтаарын улумчулап турар. Оларнын хөй нурууу — шериг-агаар күштеринин шериг албанылары болгаш оларын Сельвадор Альенде-нин дүрүм Эвдугар чазан дөткөдү, эртен чылдын сентябрда фашистер-биле кады үлгелди кылдырып ойталаан дөш буруулаадып турар. «Буруулаадыкчылар» ады кижи өлүрүп шажылаан, оон арткаары — үр чылдарда кара-бажыга ийдерин неген турар. Ранкага хоорайда шериг трибуналы «Тененте» дээр чөк-хола комиссиянын 22 профсоюз активисттерин судтап турар. Патриоттарын чуртун хөй жоуларында судтап чоруп турар.

Эртен чылдын эргилде болган соонда, эрге-чагырганы дүрүм чок араатангыт Эвдубиле ажалдан алган фашист шериг идегеттер ителег-даа, суу-даа чок мун-мун демократтарын өлүргөнер. Амгы уеде өнүкчөнгөзлөй судтажыкынары организациаста, хунта боудун кениг үлгелдигери «хоойу Эвдугар» болуп турар кылдыр кара-чак оораладып турар. Бичалла-даа ол «судтажыкынары» хунта демократтарын өлүрүп, кижизин өсөт Эвдубиле хилинчелерин чедери боладуруп алганар.

«63-тун трибуналыны» баштымы Хуан Солер судтап турарларын херектерин чөптү-биле көөрү магадаалтыганд деп, мөнгө нүгүлдү меделгелди кылза-даа, судтун чамык келгүчүлери өскө-келер-биле солур дугайында болукчуларын негелденин суд хуууу албайн барган. Суд келгүчүлери бирээз хуууулаа «буруулаадыкчылар» херезин-даа болуп турар, а өске чамдыктары Улусу чангыс эптин талзекчилерин өлүрүп чоруп турганарын төрдөри болуп турар.

Демократтыг юристерин делегей каттыжышыкынын бюрозу, юристерин хөй-хөй национал организациалары Чилиде болулап турар мөнгө нүгүлдү судтажыкынары сойгалал илереп туралар, олар болза Чилиде шериг идегеттерин кара-туралында ажалладалары, оларнын дүрүмге уаур, араатангыт Эвдубиле үлгелдип турар кениг херектери КНО-нун Уставын, кижизин эргезини дугайында Бүтү-нитин декларацияны, кижини эргелерин дугайында делегей дүрүмнерин каржым-биле үрөн чоруктур деп меделген туралар.

Демократтыг эргелери болгаш хосталганы катал тургустуур дөш, ханын өлүрүшкүнерге уаур чили улустун демиселин делегейлик депшигелди бүтү кижилери дөш, олар-биле эл-сеткил каттыштырылганын илергейлеп туралар. Олар болза өлүрүп, хоругулаар чоруктарын соксардырып, Луис Корваланын болгаш өске-даа чили патриоттарын хостаарын шиптирли-биле неген туралар.

(«Правда» солундан).

ХООЧУН ИШЧИНИҢ БОДАЛЫ

Кызыл-Сугуу Баян-Кол Улут-Хөм районуна чедер тараалап оран-на болгай. Чеди сугат булгап турган, тарылга шөлүн чүгө чазын эвөс чай-даа, дүргүзүндө каш катал сугатар, гектардан ормух дүжүт 15—20 центнер чедип турган.

Баян-Колдун хөрзүндө хөвөр, агаар-бойдуу-даа өскөрүлбөз. Харын-даа бистин колхозчу кижи күжү болгаш машина техникасын он чыл мурунунда турганына дөшөр ажур чок, өздүгү шидалдыг ажил-агы апарган. Тараа барда — сут-даа элбек, дүк-даа, эйт-даа болур — деп, чоңун чугаады ужурады.

Бо чугула айтырмын бистинде Эвдуг шиптирлеттин-мейя турары, черин чепсек, бар курлавырларын багай ажаллап турары араатандыгыт. Моон уламдын «Х Улут хураа» колхозтун дүжүт чыл бурду куулаан турар апарган. Чижээ, 1972 чылда гектардан ормула-биле 5 центнер, а 1973 чылда — чүгө-ле 2,6 центнер тараа алган, эртен чылдын 300 центнер картофельди база чедир албаан, күрүчөгө чангыс тоина-даа тараа дузаваан.

Моон чылдагыны чүдөт? Хамыктын мурунда ажалды ба шакарлыгынык чепсек энде, удуртулганын кошканды деп болвар иен. Амгы чугула айтырмын бирээзи—

кер ажылынын культуразы дөш негелде багыт тургустуу-ган, тарылга шөлүгө чөмөш-чидилгени барык ажылавааста.

Мадаа холбаштыр, сугатарыны шиптирлеттин, хөрзүндү ханымчалыг белектер айтырдыгач чөптөстөрүн илеретпешкан, «Далайга дам-ды дуза» джигри шыкшар, кер ажылынын моон сонгаары хөгжүлдөнгө бичи-даа бол, үнелиг болуун дөш бодалымны бижжесем.

Тараагы араатарын шаандан бөрү ажылап келген (ам барык калганын) Баян-Колдун 7 сугат бугаларын чазып кылыры күзөчүг, аяла улут күш, шүдөл болбас хире. Ол шыкшар сугатчыларын шын шиптир, мергежилди өөрдөдү, харымсаларын бедилер чорук оңа негелдеди. Сугатчыларын, мичангаш тараагына чыл, мичангаш механизаторларын ажылына мораль болгаш материал талазы-биле ийилгил хемчелерин бижжырмаалык чогааткан, ону амдыларга боттандырар. А бистинде мынды эвөс.

Ажыла негелде, хыналда чогуу ажылаш, чамдык трактористтер чер иларылганы багай боттандырып турары харадаагыч. Чижээ, 4 азы 5 центнер адызынын күтүл, өсөлүт бивин 15 см хамылаштыр баштайкылары чөчөчүг кылдыр кылдыр,

ларын сонгуулага киржирер оларнын яны-бурду националдан, аймак-сөөк чоруму моондалап турар. Хөй-хөй чуртгарда (Аргентина, Мексика, Нидерландыларда, Турцияда болгаш өске-даа черлерде) солдаттар бадылашыкына кирбесин. Чамдык күрүчелерде эргезинери сонгуулага кирбештирбейт турар.

Бичнарга АКШ-тын чамдык штаттарында сонгуулага киржир эргени азыр дөш, эки аян-шиптирлик болур: «Боудун ийүрү-биле чурттар», «Оожун болур болгаш үйөм хөвөс». Ындыг негелделерде сындаган алгаш илергелери бадалар эргезин казырын ордаладып турар.

1972 чылдын сонгуулааларынын бууууунда АКШ-ка бадылашыкка киржирин-биле 94,5 миллион хамаатмалар дадылаткан. Чизе-дагы боуду розунун мезээни-биле адырга 1972 чылдын ноябрь 7-де бадылашыкка Эвд барымдалаан шупту 139,6 миллион америк хамаатмалар сонгуулага киржил болур турган. Моон алгаш көөргө 45 миллион ажыг американаар кандыг-ла бир чылдаган-биле сонгуулага

кирижир эргенин казыткамы олду.

Хөй-хөй чурттарын буржуа конституцияларында болгаш сонгуула дүрүмнеринде сонгуулага хамаатмаларын ден эргели болурун дугайында база айтып турар. Бичаллажок херек кырында бир сонгуучуну бадылашыкымы өскөргөнгө эденки-гүрүлдү бооп болур. Хамык-кымы мурунда мында чамдык бөдүктөр сонгуула бургуттарын тургузарда яны-бурду кажарлашыкынарын кымып турар. Чуртта округ бурдузүлден колдуула-ла ден санын депутаттарын сонгуу турар, мичнарга сонгуучуларын саны мылаалды, олар өзүш-даа, хөй-даа болулар. Хөй ажалчынардык черлерде аажок аажок улуг болулар. Буржуазия улуг эвөс округту шипти алгаш, хөй санын, чоңуру түшөлдү чөдөп ал турар. Норвегиянын, Франциянын, Ирландия болгаш капиталист өске-даа чамдык чурттарын үстүкү платанында сонгуулаалар дөрт эвөс, а чылдар барымдалаан эртер. Сонгуу турган депутаттарын азы сенаторларын шуут-ла делегаттар азы сонгуулар деп

ЧААГАЙЖЫДЫЛГА ХЕРЭЭНГЕ

Эрги-Барлык сууру, ову түс черини чоңу Ыйгылак-даа дийр. Барын-Хемчик районда көрүштүг суурларын бирээни, оң Барлык, Комсомольская шыкын кол кудумчуларында малайга чайын кийип селдүүстөн чоруксазы келир. Язым-бүрт тармак, ногаан үнүштөргө эзелтектен, ол-бо талаларында чараш туудуларын, согуң шыкаш хөңү кудумчуларын.

«Хемчик» совхозтун амын ол төүнгө, чээрби чыл бурингаар, «Большевик» колхоз тургустунун турар уеле, тулдуг-суур хамаан чок, «өргөн беин» кактыммаан шөл-ле болгай. Кымнар ову көрүштүг кылдыр /туул кылганга? Чоңун «алдын холдугу» дийри — мергежилдиг туудулар бүдүргөн. Оларын бирээни — О. Ш. Хомушкун дугайын долчу-даа бол, тырлар болады.

Очу Шининович «Большевик» колхозтун үндөзлекчилеринин бирээни. Ыйгылак суурда оон «алдын холдары» дегбон тууду чок деп бо-

тур. Ону 1956 чылда тууду-технику курууңе чоруткан. Анылга бир чыл иштинде чедишикинни өрөнтөт, тарраң колхозуңга кээп тууду бригадирлер берген. Ол чүгө пшөр бызаачы эвас, ажылашке бзулуг органдык, кийилер-биле найралдаг, чоңуңа максалдыг мастер апарган.

Эрги-Барлык суурун перспективтиг сайыраат планын специалистерин сүмөлө дуулааны-биле чогааткан, кудумчу-квартиларды ол бзугаар көрүштүг калобартын турган. Бүдүн суур хамаан чок, чаргас бажык беин кылып алмыр белең эвас-ле болгай.

Коммунист О. Ш. Хомушкундан, амын аныктар, оон буяны мергежилниге, кандыг берелерин шыдажип эртекинне хамаарышкан айтырларын-даа салгылар.

Белең чүгө турбас «Удэпне»-күсөлүр, күзөңдө —челип алыр деп улуге чуга жуураг. Бүдүргөңн, чуртталганын болгаш культура-амыралдыг туудуларын кылышканын, чектелген төрөөн сууруңа чоргаарыңар мен—деп, хоочун мастер тайылбырлар.

Назым улгас-даа Очу Шининовичниң ажал-жики аныктарга улугеринг болбушаан. Тоску беш чылдыг шынтыргып чылында шээр малга 2 кажааны тутучу берген, 3 кыштагың септелгени бүдүрүшкөн, 200 центер чугайны белекешкен оор-даа өскө. Тодаралдыкы бо чылыи ол база-ла максалдыг ажал-даа турар.

Эрги-Барлык көдө Советтиг депутаттыкка каш улаа сонгудуп келген ол ирей чагайкыдылганың үнелиг херээңе аныктарың өрөдир талазы-биле биче эвас үгүт-хууну кийрген. Моон чижээңге «Хемчик» совхозтун мурыкчы тууду-журлар К. Хунан-оол, Х. Стай, Д. Бакара, Х. Бай-лап-оол база өскелерин-даа алап болур. Хоочун мастер О. Ш. Хомушкунун көрдөңдө Ленинки юбилей медалы чайнап чоруур.

К. ЧАШ-ООЛ.

Тадды район чокта чаа тургустунан «Шамбалыг» совхозтун төвү хун келген туум-ва чаартылып, культураның болгаш чуртталганың бажышарың нежеп турар. Кийилеринг ажалдаарыңа база чуртталганың таарымчалыг байддаларың тургузарыңе советке дирекцияы доктарыңа кичээңей салып келген.

Чокта чаа суурда маазаңа ажылгала кирген. Ову республикоозтун септелге-тууду эргелелиниң тууду-журлар көдөңн иштилеринге тууду берген Сокохотун администрация бажының тууду база доозулган.

Спорт амын үгө амдыралдыг чарыңмас кезип болгай, ову барымаалааш спорт шөлүн тууду кылган Ылда маргылаалар болуп турар.

Бо чылын дык хөй чуртталга бажыныңа ажылгала кирерин көрдүңгөн, оон тууду бо хүннерде калбарган.

П. ЧОКПАА.

СУУРДА ЧААРТЫЛГАЛАР

Тадды район чокта чаа тургустунан «Шамбалыг» совхозтун төвү хун келген туум-ва чаартылып, культураның болгаш чуртталганың бажышарың нежеп турар. Кийилеринг ажалдаарыңа база чуртталганың таарымчалыг байддаларың тургузарыңе советке дирекцияы доктарыңа кичээңей салып келген.

Чокта чаа суурда маазаңа ажылгала кирген. Ову республикоозтун септелге-тууду эргелелиниң тууду-журлар көдөңн иштилеринге тууду берген Сокохотун администрация бажының тууду база доозулган.

Спорт амын үгө амдыралдыг чарыңмас кезип болгай, ову барымаалааш спорт шөлүн тууду кылган Ылда маргылаалар болуп турар.

Бо чылын дык хөй чуртталга бажыныңа ажылгала кирерин көрдүңгөн, оон тууду бо хүннерде калбарган.

П. ЧОКПАА.

Чугаа чоруп тур

Чижек, хемчээдиг болур

«Чараш чүүлге халдыкшы» деп чүүлге хамаарышкан чугага киржиң, бодумунуң чамдак бодалымын маңаа илередейсиң.

Бойдушта, амдыралда, уран чүүлге, эртеңе илжиниң болгаш дийр амынгарың бүүдүңдө, аажы-чаңында кийиниң сакшың хайыктырып, магаддыл келир чараш чүүлдер дык хөй. Ол чараш чүүлдер боттарыңың чижек-хемчээлиң талазы-биле тускай чадаларың, боттарыңа таарышкан тускай дүрүңүг.

Мен уран чүүлде тыва угулазы дык чарашыңар кижимен. Оон өскө улугеринг угулазы-биле дөмөлөжип кататтырмаас, ак-биле карышкыч кылгаларың бар. На-шонал утка-шырың оңайгай. Оон язым-бүрү өшөр-биле каастан кааны Тываның чайгы үгө чараш бойдузу-биле дөмөй. Талгың таарыштырың чуралган угулаа чашкың соонда чөлөөң өңү сагыңдарар. Угулазың тургузуу боттары харылашкык, бот-боттарыңдан эңиг-ээлдэ-биле тутунучу алган, оон кезик бүрүзү симметриялыг. Он талазы-биле бот-боттарың чагырып-лаа совет улустун нацияларың аразыңа деп эргезин-даа көргүзүң, элгип-элгип тур-

дөңн иштилеринге тууду берген Сокохотун администрация бажының тууду база доозулган.

Спорт амын үгө амдыралдыг чарыңмас кезип болгай, ову барымаалааш спорт шөлүн тууду кылган Ылда маргылаалар болуп турар.

Бо чылын дык хөй чуртталга бажыныңа ажылгала кирерин көрдүңгөн, оон тууду бо хүннерде калбарган.

П. ЧОКПАА.

чу берген черлерин бодаарга, найралыңар, хүндүлээчел тыва чоңун аажы-чаңыңа-даа дөмөлөшкөң.

Тыва угулазы хөй яны өңүт болур чүгө болгай дээш, халдык-даа чурум барымаала-лавай эмин эрттир хөй өң-биле шокарлап, азы угулазың бажы дгыр чүвө дээш, оон бажың дээрбектегилеп азы дык хөй артык адырлар кылып каарга, угулаа утка-шы-нарың чидирип, багай апар. Ыңчангаш оон чараш болуру тускай дүрүңүг, хемчээлиң, кыйгылың.

Сөөлүг уеле тыва угулазын шоолуг хергелгес, апараның-выстан ол арай чидип бар чадарыңа хоңулаар мен. Мала-чан аалдарга баарга, тыва угула-биле шокарлаан аптар-ралар, барбалар, когоржила-лар, дуун-сава аймак дык хө-төр, ботболулар. Тыва аптар-лар, барбалар көжүп чоруур малчынарга суг дык таар-жыр болгай.

«Чараш чүвө дык көвөй.» дийип ирлал турар ырыаыста автор эң-не чараш чүвө—совет кижип деп коңучуг шың бижээ. Ыңчангаш совет кижип чараш чүүлдерин камгалар, оларны улам сайырадыр ужураг деп болаар мен.

С. СОПНА, агроном.

„СОҢГУ ЧҮК—26“

Чурунта: экспедициянын эмчизи С. Дергольц метеоролог Ф. Залиты хүлөп ап турары.

«СП-22» станцияда чаа техниканы — харлыг черге чо-руур «Буря» деп снегоходту шөпөй турары.

Чурунта — иениң часыдыды.

КАШПАГАЙЛАР

Тийлелге хүнүңге аалар боолдурган Кызыл хоорайның часы чийик атлетика маргылаа-зы болуп артык. Аңаа кире-кен командаларын үш бөлүккө үскөн: школар, элди бол-гаш ортамк өөрөлгөчө чер-ле, улестур бүүдүргөчөлөр база албан органдарыңар.

Маргылааны школадар ажиткан. 500 метрге манна-рылга № 14 школыңа те-лезыга Е. Анкипенко терги-деди. Оолдарын 1000 метрге чүгүрениңе ол-ла школан өөрөлгөчө В. Краснококов бири чери элдеди. Иити команда талазы-биле № 14 школыңа өөрөлгөчөчү тий-леди.

Өөрөлгөчө черлеринг по-литтехникумун сургуулары органдарыңа киржиң, бири чөри алганнар. Н. Мороз (по-литтехникум) муң метринг 3.01.7 секундта артык, кымга-даа аштыраан. Оон эки Н. Ильенко иити чери элдеди. Эр улуган Н. Санни-ков (башкы училищениң) эң-не эвас шакты төөгүскөн.

Улестур бүүдүргөчө албан органдарыңа черлеринг № 1 авторспорт бүүдүр-гөчөчүниң командалыг бири чери алган.

Бөлүк аайы-биле тийлелге болган командаларга хоорай-нын күш-куулура болгаш спорт комитетиниң шилчип кыбкыларын, турскаалдыг ыкмелерин тыыскаан.

Кросса киреңге спорт-ларын дык хөйү СПО-нун чик атлетика талазы-биле нормаларын дуулап алган.

П. ПОЛЕЖАЕВ.

Полар куржаанын ыңында ужу-кыдым көзүбөс делем-нерде час келген. Бойдушту таарымчалыг байла. И ажы-лап алган, Соңгу чүк—26» деп эргезиниң бодунун ажи-лыг калбартып эгезен. Ону делегетини «Поларың неже-де» программасына дүүштүр чорудуп турар. Элан каш чы-ларда чорудар ол шөңөлөнүн эгелекчелери совет эртем-деннер болган. Станцияны эртем ажалдакчылары Соңгу Дөштүг океаның дош болгаш суг талазы-биле байддалары-нын моделдерин тургузарыңа киржиң. Оон чугула ужу-ду-заам чуда дие, бистин бөм-бүрөөвистин бүтү соңгу тала-зында климатка улуг саалдар чедирип турар «агаар куну-ам» деп болур чүүдүн ында турун турары боуду. Шинчи-лердинг элде хөй кезиниң «Соңгу полс-22» станция-нын эртем ажалдакчылары кылдыр.

СЭТА-нын фотокорреспон-дентин Г. Надеждин экспе-дицияны ажалдакчылар турар черинге чорал болгаш эртем-деннеринг кылдыр ажалыңың дугайын чугулап бээрин оон начальниң Николай Иванович Блинновтан дийдең.

Бистинг экспедицияны эртем хемчээдиг ажалдарын, оон иштинде океанга чурук тыр-тыр ажалдарын, алуорло-луг, геофизиктиг, метеороло-гуг зайгаарларын кылдыр болгаш океаның халызын ба-ла хемчээр деп ол чугулаан. «Бойду» деп темага тускай шинчилелдерин база чорулар. Сугларын нефть прокутула-ры-биле хилчидирип турары-нда хамаарышкан шинчи-лердегге улуг кичээңейиш ултулдырар.

Экспедицияны самолёттар-ы Арктиканың доштарыңа кыры-биле чүг-чүс. муң кило-метри ужул артык. Дөштүг кырыңа автоматтыг радио болгаш гидрометеорология станцияларын тургузар.

Сөөлүг чылдарда шинчиле-чилеринг техниктег эргелеңи-шиниң дык улугаткан деп Николай Иванович уламчы-лаан. Чаа-аа приборлар бол-гаш чүүдүлүг техника бистере-ге дуулап турар. «СП-22» станцияның ажалдакчылары чыгыг, тырык бакыңарда чурттал турар, олар аар-бөге ажалдар соонда эки дышты-ары арталыг. Шинчилелчи-леринг ажалыңың дугайын СЭТА-нын фотокорреспонде-нтиниң чуруктары көргүзүп турар.

Г. НАДЕЖДИН, фотокорреспондентиниң.

СЭТА-нын фотокорреспондентиниң Г. Надеждин экспедицияны ажалдакчылар турар черинге чорал болгаш эртемденнеринг кылдыр ажалыңың дугайын чугулап бээрин оон начальниң Николай Иванович Блинновтан дийдең.

Бистинг экспедицияны эртем хемчээдиг ажалдарын, оон иштинде океанга чурук тыртыр ажалдарын, алуорлолуг, геофизиктиг, метеорологуг зайгаарларын кылдыр болгаш океаның халызын ба-ла хемчээр деп ол чугулаан. «Бойду» деп темага тускай шинчилелдерин база чорулар. Сугларын нефть прокутулары-биле хилчидирип турары-нда хамаарышкан шинчи-лердегге улуг кичээңейиш ултулдырар.

Экспедицияны самолеттары Арктиканың доштарыңа кыры-биле чүг-чүс. муң кило-метри ужул артык. Дөштүг кырыңа автоматтыг радио болгаш гидрометеорология станцияларын тургузар.

Сөөлүг чылдарда шинчиле-чилеринг техниктег эргелеңи-шиниң дык улугаткан деп Николай Иванович уламчы-лаан. Чаа-аа приборлар бол-гаш чүүдүлүг техника бистере-ге дуулап турар. «СП-22» станцияның ажалдакчылары чыгыг, тырык бакыңарда чурттал турар, олар аар-бөге ажалдар соонда эки дышты-ары арталыг. Шинчилелчи-леринг ажалыңың дугайын СЭТА-нын фотокорреспондентиниң чуруктары көргүзүп турар.

Г. НАДЕЖДИН, фотокорреспондентиниң.

СЭТА-нын фотокорреспондентиниң.

ЧАНГЫС ХҮННҮН АЖЫЛЫ

Бай-Тайга районун Кызыл-Дар школарында 1974-75 өөрөлгөчө чылында олар — 750 кубометр иштэи 75 кижип киржиңкелер шөй-биле, кы-зыл-даргылар чаягыс хүн беле-ткен.

Д. ДАНСЮРН.

Редактор В. С. ШАРЫНН.

Кино

МАП 14-ТЕ

«НАРЫРАЛ»: «Эрги хана-лар» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 (узаткан сеанс) шактарда.

«ПИОНЕР»: «Он бейши час» 9.00, 16.45, «Ливон ордулук оолдары» 10.45, 15.00, «Ышкын калына кат» 12.30 (узаткан сеанс), 18.30, (узаткан се-анс) 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Аас-кежиң-биле ужуражылга» 16.30, 18.20, 20.10, «От, суг болгаш чөс хоолойлар» 19.00 шактарда.

ЧАГЫС КИНОТЕАТРДА: «Доктор Ивентин чамдык» 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЗЫНЫ: «Хөсегер дал дүшпөгү чиде бөр» (3-кү, 4-кү серия) 17.20, 20.00 «Кыбала-чың оол дугайында тоол» 15.40 шактарда.

СЭКП кеңигүү, персоналдыг пенсөөнү

Кыргыз Суванович КОМБУНАТ

мөчөңи-биле холбошту СЭКП Чөөн-Хемчик райком болгаш райкуусоң оон тургуларыңа болгаш төрөдөңгө ханы ка-жыдааны илгерлейн тур.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

РЕВМАТИЗМ

Бир-ле катап кабинетке бичин ола авазы-биле калы кирип келди.

— Огулар канчаар аарып турар кижип болор?— деп, авазыңа айтырдан. База аарып — Дүүн школадан келгеш, кеңерткен аарааш чымдык кижип бо. Эдыңиз чыны 37.9 градус чедип турду, шырыңгар, шагыраар, деридер. Ба-жыңды аарыңарга дүңе ба-жың-ла дууду. Бо эртен «ийн дискетериниң, холда-мынчың, эгнириниң чүстери бирде бирээңиче көжүп турган шыкаш кылдыр аарыңар-дыр» дээр чорду. Дис-кетерден бичин шившиң-лаа үнүп келген. Та кандыг аарыңдан аараан кижип бо, эмчи. Муруңа бо-ла анги-налар, боостуаа мжа берги-лээр кижип. Ивиң ишела бур-гунгаар аңгынадан база аарып турду. Чоорту чүрөш шаш-кылап аарыңар, тыңжык дүр-гөзүр апарды. Дуудуан көр-гүзүр көрүңер, эмчи — деп, ава дүвүрүн шившиңгит ку-гаалды.

Жыгып оран чаш организм-ге, чүстериңе мажлп шивши-кылдыр аарыңарың тывалдырды. Оон чүрөөңиң кеңерт-кен саргың, шыкылаң аарың-гы, тыңжыңдыг дүргөдөлөң апарыңа чүрөкчө, ревматизм-ниң халал, ревмокардитти тыңжыңарыңың херектиңи (ревмокардит дээрге рев-матизмде чүрөкчиг дегирге-ши-лар). Мыңчаар аараан кижип ой-шаңада чүгүрүп өмөөсө болза, кижипниң амы-тыңыңа ол коңуч айылдыг.

Эмчилеге ийи ай ажыр ча-да эмнеткен соонда, оон ка-дыкшың экижээп. Чайгы даштаналта үезинде эмчиңиң сүмези-биле тааржыр курорт-ка ол дыштангып, эмнеткен.

Оон кадым ам эки. Ыңчал-даа поликлиника эмчи кай-гаарыңа таарып болгаш чадын (март, апрель), күзүн (октябрь, ноябрь айларда) бичилдиң деп эмчи сактырып ал, ревматизм аарыңың дагың каттап авазыңа угла-нган эмчиңиң бүтү сүмелерин ол бүрүн сагып турар.

Ревматизмниң чүгө чүстөр аарың деп санап турарың? «Чүстериң, сөөктериниң шылап, истап, саргып хүшөлдө, бүргөп дээр дээр ревматизмниң кижип болгай мен» деп чамдык кижилер бо-ла чугулажып орорлар болгай. Оларның оозунда ужу-ра бо. «Рев-матизм аарыңа кижипге аваз-рыңыңа, чүстериңиң чыгап артык, чүрөкчө кызырып ту-рар деп, бо аарыңы хөй-хөй чылдарда шившиңел келген эмчилер баддыкчар турар.

Бо аарыңың баштайгы дем-дектери хөй нурууңада кижип аңгына азы кандыг-бир чедип бер аарыңдан аарып эртен соонда, 2—3 неделя болгонда тылтып келир. Эңиче баштай кижип шагырап, мага-боттун температурасы белиң, чүстери көжүп турган хевиринг бир бирээңизден дамчып аарып, чоржайты ыжыл, шившиңел, кылшаттыңмыз апарыңдан эгезер. Ыңчал-даа ол чорут-пуң чиде чыда болор, оон-биле чыда ревматизм чүрөкчө дегир-диңкиңиң мадал-ла ты-валдырар. Баштайгы үезинде ол аарыг ууг-ла өскөрткөн, мыңач чүрө аарыңың демдек-тери кол черин элээр.

Республика эмчилегиниң ни-ти аарылар, салбырыңа бир-ле катап райондан 30 хардыг хөжөөң кижипни эм-чилер аарыңыңа чыдагызың толарадир сорулга-биле ак-келген. Ол ажал кылдыр, дүргөң кылшаарга тыңжы-кыскалар, ой-ойле чүрээ саргып аарыңар, кежээ бутта-рың селкеткен, ыжын хаваң-чаар апарган. Муруңагы саңы-чү ыңчаар ажалдаа чурат-жужу кызыткан. Бодунуң аарып чоралың ол мыңчаар чугулаалар болган:

— Бир чыл бурунгаар бут-тарың, дискетерин аарып, мжың-лаа турду. Ур болба-ла да аңаа апарган. Буруң-лөйт берген-дир мен деп бо-лаш, эмчилеге хыдымды-лаа тургуладың. Аңаа болган. Ыңчал-даа оон бөрү шагы-раачал, деридер, мжың-хааңа чүрээң саргыр апарган. Ийи ай бурунгаар ол-шыкка алыскаш, аңгылап берген, кадым улам-ла баксырап, тыңжым угалдыр болу-рым.

Эмчилеге чоруткан хыдылда бо саанчың ревматизмниң уружунан чүрөкчө дегиринг аарааның тодарткан. Ону үр уеле эмчиңиңиң түңилеңи-де, кадыкшың экижээп. Ыңчал-даа ол өл-шүк, соок чеге ажалдан болбайыңдан, ажылың солур ужурга таа-рышкан.

Ыңчаарга, ревматизмден аараан кижилеринг 90 хуузу муруңада аңгынадан, азы дүмүчү, хавак хостарыңың, кулактың, ариңилер аары-ларыңдан аарып чоралган улус-тар болур. Ол аарыңар агаар-бойдуштуң өскөрткөн-кижиптеринг болгаш аарыңар-га уаур органдыңың туржун сугардылар, ревматизм өскү-дөр. Ревматизм чапы, күзүн организмге, мжыңга чүрөк клепанарыңа кааңнааш-кыны улгаттырып, өкчө дегир-диңкиңиң чедирин, перия системасыңа халаша кижилеринг аажы-чаңын өскөртүп болур.

Ревматизмниң чедиңкиңиң эмчилегин, чүрөкчиг клепанарыңың кемээриң болура-зыңа аргалар көвөй. Бо аарыңы чаа эгелер чорда тодаралдыр, аарыг кижипи эмчилеге чытырарың, оун экиртүр эмчилеге кол негел-деди. Оон аарааш сезон кижип өл-шүкчө камгаласың болза, катап аарып берип болур.

Ревматизм каданай берсе, аарыг кижип яап-ла эмчилеге чыда эмнетсе чогуур. Оон муруңада аарып турган, амын халыгаарыңа турар кижилер чыдагың калдыг-даа үезинде грипп, аңгына болгаш өскө-дө чедип аарыңарга таа-рышканыңа, эмчиңиң сүмези-биле ревматизмге уаур бичил-диң, аспирин, пиримидол, бу-талион, «С» витамини шы-каш эмперни ажитлар.

Бир эвас чогуур үезинде эмнетсе, азы аарыңың калап-патазыңың хемчегелерин ал-бас болза, ревматизм аарың айылдыг. Аарыг кижипни чүрөңгө улам халың дегир-диң, оон клепанарың кемээри, «чүрөк кеңи» деп аарыңы ты-валдыртып болур. Ревматизм-ден аараалда, эмчилер-биле кады, таарыштыр шың чеме-рини чугула. Ызыңга рев-матизмниң халыдыдың, дерит-тир, чүстөр мжар, чүрөк аарып саргылаг эге чаадыла-душту, чыгырың, сүтүнү чөмгө ажыдаарың шөгөл, бөлөкту болгаш үстү хөйү-биле ажы-лаза өкчө.

Оон-биле чергелештир «С», «Р», «РР», «В», «В», «В» бөлү-күн витаминнерин элбээ-биле ажитлар. Ол витаминер чаа погаа айманда, кат-чымыс-терде, фруктуларда, хлөб ажиткызында болгаш өскө-даа эки шынарлыг язым-бүрү че-лар бар. «Калың, калыңың аустары шыкаш минералдыг бүүдүмелерин ролу база болур. Олар — сүтте, сүттен кылган чөм айманда, тараң-та, хойпката болгаш кымс-та элек. Устунде чөмчө-рин ажитларың аарыг кижилерге улуг дуудуагың.

О. МАРТАН-ООЛ, эмчи.

ЫРААЖЫ ГИТАРАЛАР

Төөгүгө гитара молдзы каш улаа кайтпаша. Амын үгө ол херексиз билдингир музыка астрадаларыңың концерттериниң солутуңмаса киржиңгиз апарган. Ыңчангаш Ленинград чурттуг гитарачы Анатолий Васильевтиң 1966 чылда орга-низацияны «Ыраажы гитаралар» деп ансамблыда ол кол чери элээр.

Ансамблеги мурыңга анык куудекчилер келген, оларның уруу 18—20 турган, улуг нуруу музыка талазы-биле тускай билгилер.

Анык ансамблың баштайгы концерти аңаа эвас болуп, көрүчүчүлөрн соугурткан. Ол язым-бүрү чырык ошөрн ажиткан тургаш, чаягыс-ай кылдыр театртыңыңа шив-бөлу берген. Оон киржиңки-лерин сөңгөңа ырлавышаан, бирде элекчиңиң, чамдыкта советтин итиги ирнүң ролун күдөңдөткөн турган, мыңчаар ыр караакка көстүп турар апарган.

— Чедиңкиңиң ойнап эгез-лөңгөн, бистинг ансамблиңиңче күңгөңейиң улугандың. Ансамблың хоорайның бүтү-лө астрадал концерттеринге чадал, пластинкаларга бижип, телевиденгө көргүзүп турган. Бис бугу чуртка — Заполарыңдан Эгар Азияга, Камчаткадан Кара-Далайга чедир ойнап бис. Ол шыкаш даштыкыкы база чораш кел-ген бис—деп, Анатолий Ва-сильев чугулаан.

Бүгү «Ыраажы гитаралар»—бисте астрадал коллек-

тивтериниң билдингир ан-самблыңың бирээ болуп артышаан. Оон репертуары солуп, мында шаандакы угун-дурган ирлар бар, ансамблы-ңиң күдөңдөң-биле угун-дурган ирлар ийги чамың кызыгы болган. Ансамблың коллективни чаа ирларын каа-был-биле пропагандалып турар. Артистер Ленинградтың ком-позиторлары Василий Солто-во-Селой, Валент Успенский олар-биле доктаамал хара-лашты.

Коллективте радио-нижер мергежилдиг Эгар Берш-тейн деп аңаа эвас мергежл-диг артист бар. Оон азым-биле электриңг хөжүм херекселериниң солутуңмаса чараш үнерин чедип алган. Ансамблеги шүптү оон кижип бар, а хөжүм херекселери оон элээр хөй, мыңала-даа музы-каныңарың кижип бүрүзү ийи-үш язы херекселде ой-ниң билер мергежилдиг. Чоок-та, чаа коллективке анык ыраажы нежеп келген. Ол консерваторияның үшкү куру-лула өөрөлгөчөчү астрадал концерттеринг киржиң турар.

Ансамблың гитаралары ансамбли майла Чехослова-кияның башыңа белекениң турар. Ансамблың реперту-арында «Малайла», «Джу-лия», «Агата тубай» дзын шы-каш чөк, словак ирлар бар.

И. КИРЖЕНИКОВА, ПМА-ның корр.

ОЛЧАЛЫГ ЭЭП КЕЛГЕН

«Торгалыг» совхозтун Даг-Бели деп черге кыштааң ко-даннармыңан элээр хөй малды бөрү хораткан. Алардынга те-вискоз таарышпас, аңгыларга адырбай кыштаан ийи бөрү чокта чаа олуруткен.

Хоочун аңчы Кыгыс Ке-чл-оол биле анык аңчы Кыгыс Эртин кады бөрөк-тээрин шившиңдел алаптар. Оон турумчу, үңгүлээр чер-лерин үргүчү хайгаарар, бөр-

зектээр үезин шившиңел тур-ганаңар.

Частың чыгыг хүннөри эгез-лөөң, аңчыларга таарымчалыг байдал тургустунуң, — бөрөк-тээр үе келген. Хымачалыг болгаш белекелдиг аштыр-ле-ши